

МОНІТОРИНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Е. А. Лук'янчук

Україна, м. Запоріжжя, КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР

«Хто бажає змінити світ, той хай починає з себе»
Сократ

Кардинальне реформування українського суспільства закономірно супроводжується принциповим оновленням усіх соціальних інститутів і систем, у тому числі й системи освіти. Сучасні тенденції розвитку суспільства, вітчизняної освіти зумовлюють формування вчителя, здатного здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, забезпечувати розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних проблем.

Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті в нових умовах демократичного розвитку суспільства, а також входження у світовий простір освітніх процесів за принципами Болонської декларації спонукають до розгляду проблеми «формування професійної здатності вчителя здійснювати педагогічну діяльність творчо, з високим рівнем професійної компетентності». Колишня формула «освіта на все життя» замінюється новою - «освіта крізь усе життя».

Сучасний учитель має розуміти геополітичні проблеми. Мати уявлення про розвиток суспільства, бути на вістрі розуміння психолого-педагогічних особливостей учнів, їхнього складу мислення, їхніх інтересів і знань, які вони здобувають поза школою. Безумовно, вчитель має знати свою навчальну дисципліну на такому рівні, який дозволяв би йому імпровізувати, варіювати дозами інформації на рівні творчості, створюючи власні дидактичні матеріали, творчі нароби, авторські програми. Той, хто вчить інших, повинен насамперед сам вчитися.

Діяльність людини, зокрема й засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, що виконує людина. Виконуючи ці дії, розмірковуючи над їх виконанням, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, людина тим самим розвиває компетентність у тій чи іншій життєвій сфері, в якій людина відчуває себе здатною ефективно функціонувати (тобто бути компетентною), є достатньо широкою, йдеться про так звані «ключові» чи життєві компетентності. Якщо ж компетентність поширюється на

вужчу сферу у рамках певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність.

Слово компетентність латинського походження (competens (competentis)), що в перекладі означає належний, здібний.

Отже, під компетентністю людини педагога розуміють спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що набувають у процесі навчання.

Як маємо розуміти професійну компетентність?

Професійна компетентність педагога – це сукупність особистісних якостей, знань, умінь, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності, її результатів.

Які ж складники входять до професійної компетентності?

Н. Кузьміна вважає, що структура професійної компетентності може охоплювати такі основні елементи:

- спеціальна компетентність у галузі дисципліни, що викладається;
- методична компетентність у галузі засобів формування знань, умінь, навичок, компетентності;
- психолого-педагогічна компетентність у сфері навчально-виховного процесу;
- диференційно-психологічна компетентність у галузі методів, здібностей, спрямованості учнів;
- рефлексивна або аутопсихологічна компетентність.

Інші вчені доповнюють даний перелік ще такими елементами, це:

- компетентність у сфері інформаційних технологій;
- мотиваційна компетентність;
- загальнокультурна;
- здоров'язберігаюча компетентність;
- комунікативна компетентність;
- проєктивна компетентність;
- управлінська компетентність.

С.В. Іванова, узагальнивши всі запропоновані дослідниками підходи, прийшла до висновку, що **структуру професійної компетентності** вчителя на основі діяльнісного підходу становлять такі основні компоненти:

- спеціальний;
- соціальний;

- особистісно-індивідуальний.

В свою чергу, спеціальний компонент поєднує **науково-теоретичну**, **методичну** та **психологічну** складові.

Науково-теоретична складова компетентності охоплює обізнаність у галузі навчального предмета, що викладається.

Методична складова компетентності передбачає певний рівень майстерності у галузі засобів формування знань, умінь, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій учнів;

Психологічна складова компетентності включає диференційно-психологічний компонент у галузі обізнаності з мотивів, здібностей, спрямованості школярів; рефлексію педагогічної діяльності або аутопсихологічний компонент.

Забезпечення належної якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників неможливо без об'єктивної своєчасної інформації про стан і розвиток цього процесу. Таку можливість надає педагогічний моніторинг, теорії і практиці якого присвячено багато робіт, і який стає все більш необхідним в умовах оптимізації, реструктуризації, диверсифікації, персоніфікації освіти.

Основна ідея проведення моніторингу професійної компетентності вчителя полягає в тому, щоб забезпечити управління розвитком професійної компетентності педагога, зробити цей процес цілеспрямованим, обґрунтованим й організованим, а також сприяти реалізації моделі гнучкої траєкторії індивідуальної професійної самоосвіти педагогів. Тому виділяємо наступні завдання моніторингу професійної компетентності педагога:

- здобуття достовірної інформації про процес і поточні стани професійної компетентності вчителя;
- вироблення корегувальної програми, яка сприятиме оптимальному розвитку професійної компетентності на основі прогнозу можливих змін;
- подальше відстежування реальних змін у розвитку професійної компетентності педагога на основі корегувальної програми.

У структурі моніторингу виділяють наступні базові компоненти:

- збір фактичного матеріалу, результатом якого є максимально точна, об'єктивна інформація про стан професійної компетентності педагога;
- оцінювання, результатом якого є постановка «діагнозу», що містить як оцінку актуального стану професійної компетентності педагога, так і оцінку можливостей, ресурсів її розвитку;

- прогнозування: пошуковий прогноз (передбачення варіантів станів професійної компетентності педагога) і нормативний прогноз (способи педагогічного впливу на всі компоненти професійної компетентності педагога та на всі фактори її становлення, розвитку в процесі підвищення кваліфікації з метою приведення об'єкту моніторингу до оптимального стану на основі заздалегідь заданих норм).

Успішність вчителя значною мірою залежить від якості аналізу його компетентності адміністрацією навчального закладу, а значить і підготовки керівника школи до спостереження під час відвідування уроків, збору необхідної інформації під час спостереження як уроку, так і діяльності вчителя в цілому. Готуючись до відвідування уроку керівник повинен: визначити об'єкт спостереження (компонент, аспект, урок як цілісна система, учитель, учні), поставити мету відвідування, розробити план спостереження й аналізу уроку, повідомити вчителя про мету відвідування, ознайомитися з навчальними програмами, підручником, з'ясувати логіко-структурну, дидактичну та методичну особливість викладання, перевірити шкільну педагогічну документацію (система опитування учнів, стан ведення класного журналу, планування уроків), під час бесіди з вчителем в'яснити систему роботи над підвищенням кваліфікації та як він ознайомлений з психолого-педагогічною літературою, передовим педагогічним досвідом.

Оскільки об'єктом спостереження на уроці ми визначаємо вчителя, то наступним кроком керівника школи повинна бути розробка технології спостереження та аналізу уроку в залежності від специфіки об'єкта.

Отримані дані на кожного вчителя дозволяють побудувати графік індивідуальної кривої реального рівня володіння компетентностями. Аналіз графіків дозволить керівнику навчального закладу виявити проблеми за якими необхідно проводити психолого-корекційну роботу, ту напрямки та резерви, де вчитель може вдосконалювати свою педагогічну майстерність, відстежувати ці проблеми в динаміці, розробити технологічну карту роботи з вчителем щодо подолання виявлених проблем.

Проведення моніторингу професійної компетентності вчителя спрямоване на утвердження особистої гідності вчителя, на підвищення його авторитету не тільки серед колег, а й серед учнів і батьків. А широке застосування психолого-педагогічної діагностики допоможе керівнику навчального закладу створити сприятливі основи для професійного зростання педагогічних працівників та ефективного вирішення завдань навчально-виховного процесу.

Література:

1. Куроп'ятник І. Комплексна діагностика компетентності педагога// Директор школи.Україна. – 2010. - №6. – С.61-65.
2. Лозова В.І. Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів освіти /В.І.Лозова// Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів. – Харків : ОВС, 2002. – 164с.
3. Національна доктрина розвитку освіти//Освіта України. - 2002.- № 33.-С.
4. Радченко А. Є. Моніторинг професійної педагогічної компетентності вчителя (МППКВ)// Управління школою.- 2005.-№ 35-36.-С.24-58.

Надійшло до редакції 27.03.2013 року.